

การสื่อสารเสริมและทางเลือกโดยใช้สมุดช่วยความจำสำหรับ
ผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อม
**Augmentative and Alternative Communication by Using Memory Books
for Elderly with Dementia**

ณัฐวิภา วาณิชย์เจริญ
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Natwipa Wanicharoen
Chiang Mai University, Thailand
E-mail: natwipa.w@cmu.ac.th

บทคัดย่อ

ภาวะสมองเสื่อมเป็นโรคเรื้อรังที่มีการสูญเสียความสามารถทางสติปัญญา อาการรวมถึงการเสื่อมของ
ความจำและการสื่อความหมาย โดยภาวะสมองเสื่อมนั้นจะส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่
การสื่อสารเสริมและทางเลือกหรืออุปกรณ์ช่วยสื่อสารถือเป็นเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกที่สามารถ
ส่งเสริมความสามารถทางสติปัญญาด้านความจำและการสื่อความหมายสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมได้
สมุดช่วยความจำเป็นหนึ่งในอุปกรณ์ช่วยความจำที่ถูกนำมาใช้เสมือนกับเป็นการสื่อสารเสริมและทางเลือก
หรือเพื่อกระตุ้นการสนทนาระหว่างผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมกับผู้ดูแล เนื่องจากสมุดช่วยจำจะมีเนื้อหาเชิง
ความหมายในรูปแบบของ คำ วลี หรือประโยค รวมถึงรูปภาพต่าง ๆ สามารถกระตุ้นความจำและการสื่อ
ความหมายสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมได้ นอกจากนี้ยังสามารถส่งเสริมทักษะสังคม เนื่องจากทำให้
ผู้สูงอายุที่ภาวะสมองเสื่อมสามารถแสดงออกถึงความต้องการและความจำเป็น ทำให้บุคคลนั้น ๆ สามารถมี
ส่วนร่วมในกิจกรรมในชีวิตประจำวันต่าง ๆ ได้มากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามจากการทบทวนวรรณพบว่าการใช้สมุด
ช่วยความจำแบบไม่อยู่ในกลุ่มอิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้กระดาษทำเป็นหนังสือช่วยความจำสามารถส่งเสริมทักษะ
การสื่อความหมายสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมได้มากกว่ากลุ่มอิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงดิ
จิทัลผ่านแอปพลิเคชันซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าผู้สูงอายุที่ใช้งานเทคโนโลยีขั้นสูงควรมีความคุ้นเคยกับการใช้สื่อ
ดิจิทัลในชีวิตประจำวันซึ่งอาจทำให้สามารถใช้สมุดช่วยความจำดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และ
อาจทำให้ความสามารถทางการสื่อความหมายเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน

คำสำคัญ อุปกรณ์ช่วยสื่อสาร; ผู้สูงอายุ; สมองเสื่อม

Abstract

Dementia is a chronic disease characterized by a loss of intellectual abilities. Symptoms include loss of memory and communication. Dementia mainly affects the elderly. Augmentative and alternative communication (AAC), or communication aids, is considered an assistive technology that can promote intellectual abilities in memory and communication. Memory books (MBs) are one of the memory aids that are used as AAC or to stimulate conversation between the elderly with dementia and their caregiver. MBs contain semantic content in the form of words, phrases, sentences, and pictures, which can stimulate memory and communication in elderly persons with dementia. It can also promote social skills because it allows the elderly with dementia to express their wants and needs, which makes them more able to participate in various daily life activities. However, a literature review found that the use of non-electronic MBs can promote communication skills for the elderly with dementia more than electronic MBs that use advanced technology. It is possible that the elderly who use advanced technology should be familiar with the use of digital media in their daily lives, which may allow them to use digital MBs more efficiently, which can also increase communication abilities.

Keywords: Communication Aids; Elderly; Dementia

บทนำ

ภาวะสมองเสื่อม (Dementia) เป็นโรคเรื้อรังที่มีการสูญเสียความสามารถทางสติปัญญา ส่วนใหญ่มีการเสื่อมของความจำ ร่วมกับอาการอื่น ๆ อย่างน้อย 1 อาการ เช่น ภาษา การรับรู้ระยะและทิศทาง การตัดสินใจในการทำกิจกรรมหรือการบริหารจัดการ และอื่น ๆ เป็นต้น ภาวะสมองเสื่อมทำให้หน้าที่ของการทำงานในด้านต่าง ๆ ลดลงจากเดิม จนกระทั่งส่งผลกระทบต่อความสามารถในการทำงานในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นการเข้าสังคม การประกอบอาชีพ หรือการดูแลตัวเอง (McKhann et al., 2011) ภาวะสมองเสื่อมเกิดได้จากหลากหลายสาเหตุไม่ว่าจะมาจากโรคหรือการบาดเจ็บต่าง ๆ ที่ทำให้สมองถูกทำลายทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยโรคอัลไซเมอร์ (Alzheimer's Disease: AD) เป็นหนึ่งในสาเหตุของภาวะสมองเสื่อมที่พบบ่อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 60-70 ของผู้ป่วยที่มีภาวะสมองเสื่อม (World Health Organization, 2023)

ภาวะสมองเสื่อมจะส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ ความชุกของภาวะสมองเสื่อมในผู้สูงอายุพบได้ร้อยละ 5 ของประชากรโลกที่มีอายุมากกว่า 65 ปีและความชุกนี้จะเพิ่มขึ้นสองเท่าทุก ๆ 5 ปี (Corrada et al., 2010) ในประเทศไทยจากงานวิจัยของ Chinchai และคณะ (2022) พบผู้สูงอายุที่มีความเสี่ยงสูงต่อภาวะสมองเสื่อมที่จังหวัดเชียงใหม่จำนวน 21 ราย (ร้อยละ 9.86) จากผู้สูงอายุนระหว่างอายุ 66-73 ปี จำนวน 213 ราย จากการใช้แบบทดสอบสภาพสมองเบื้องต้นฉบับภาษาไทย (Mental State Examination T10: MSET10) นอกจากนี้จากงานวิจัยของ Tantanokit และคณะ (2021) พบผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมที่จังหวัดนนทบุรีจำนวน 53 ราย (ร้อยละ 18) จากผู้สูงอายุนระหว่างอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน

295 ราย จากการใช้แบบทดสอบสภาพสมองเสื่อมเบื้องต้นฉบับภาษาไทย (Mini-Mental State Examination-Thai version 2002: MMSE Thai-2002)

จากการทบทวนวรรณกรรมของ ชัชวาล วงศ์สารี (2560) ศึกษาผลกระทบของภาวะสมองเสื่อมในผู้สูงอายุในประเทศไทยพบว่า ภาวะสมองเสื่อมมีผลกระทบต่อผู้สูงอายุในด้านการทำหน้าที่ของร่างกาย ความตั้งใจ ความจำ การรับรู้และพฤติกรรม ซึ่งความรุนแรงขึ้นอยู่กับระยะของอาการ ผลกระทบต่อญาติผู้ให้การดูแลในด้านความเหนื่อยล้าของร่างกาย เนื่องจากผู้ป่วยที่มีภาวะสมองเสื่อมในระยะสุดท้ายต้องอาศัยการพึ่งพาดูแลในทุกกิจกรรม รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของการรับรู้และพฤติกรรมของผู้ป่วย ทำให้มีความยากลำบากในการยอมรับความจริง เกิดความรู้สึกเครียดและกังวล หรืออาจมีภาวะซึมเศร้าได้ ผลกระทบต่อระบบครอบครัว ชุมชนและสังคม ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย รวมถึงระบบสุขภาพ

บุคคลที่มีภาวะสมองเสื่อมเนื่องจากการสูญเสียความสามารถทางสติปัญญาจึงส่งผลให้เกิดความบกพร่องของการสื่อความหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพเช่นกัน (Jootun & McGhee, 2011) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อโรคมีการลุกลามจากระยะปานกลางถึงรุนแรง (McKhann et al., 2011) ความบกพร่องในด้านความเข้าใจภาษาและการแสดงออกทางภาษามีความสัมพันธ์กับทั้งด้านความเข้าใจ ด้านความหมายของคำ ด้านการนึกคิดคำศัพท์ที่จะพูดได้ยากลำบากนั้นจะทำให้ความสามารถในการสนทนาของบุคคลที่มีอะเฟเซียหรือภาวะสมองเสื่อมทางความหมาย (Semantic Dementia) ซึ่งเป็นชนิดของภาวะสมองเสื่อมของสมองส่วนหน้าและส่วนขมับ (Frontotemporal Dementia) (Mahendra et al., 2018) โดยสมองส่วนหน้าทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและการเปลี่ยนแปลงของบุคลิกภาพ เมื่อบุคคลมีภาวะสมองเสื่อมจึงทำให้เกิดการแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมทางสังคม เช่น ก้าวร้าว หยาบคาย ทำอะไรซ้ำ ๆ ขาดการยับยั้งชั่งใจ ภู่วาม ส่วนสมองส่วนขมับทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร เมื่อบุคคลมีภาวะสมองเสื่อมจึงทำให้เกิดการสูญเสียความสามารถด้านความเข้าใจภาษา ความหมายของคำ การนึกคำ การจำชื่อคน รวมถึงการพูดอย่างคล่องแคล่ว (Dementia Australia, 2017) ความบกพร่องทางการสื่อความหมายส่งผลให้บุคคลที่มีภาวะสมองเสื่อมหลงลืมชื่อสมาชิกในครอบครัว เพื่อนฝูง รวมทั้งด้านสังคมที่ทำให้บุคคลนั้น ๆ เกิดความสับสนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว จนถึงจำสมาชิกในครอบครัวไม่ได้ (Miller, 2002)

จากการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบของ Evan และคณะ (2015) ศึกษาลักษณะของเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก (Assistive Technology: AT) ที่ได้รับการออกแบบ พัฒนา และประเมินสำหรับบุคคลที่มีภาวะสมองเสื่อมและผู้ดูแล พบว่า ในด้านการสื่อความหมายนั้น บุคคลที่มีภาวะสมองเสื่อมมีข้อจำกัดของความสามารถในการจดจำบุคคลอื่นและการสื่อสาร ซึ่งส่งผลกระทบต่อด้านลบด้านการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในบุคคลเหล่านี้ การสื่อสารเสริมและทางเลือก (Augmentative and Alternative Communication: AAC) หรืออุปกรณ์ช่วยสื่อสาร (Communication Aids) ถือเป็นเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก

ที่สามารถส่งเสริมความสามารถทางสติปัญญาด้านความจำและการสื่อความหมายสำหรับบุคคลที่มีภาวะสมองเสื่อมได้

การสื่อสารเสริมและทางเลือกสำหรับบุคคลที่มีภาวะสมองเสื่อม

การสื่อสารเสริมและทางเลือกถูกนำมาใช้เพื่อเสริมหรือชดเชยความบกพร่องทางการสื่อความหมายไม่ว่าจะเป็นด้านความเข้าใจภาษาและ/หรือการแสดงออกทางภาษาและภาษา ทั้งรูปแบบการสื่อสารด้วยการพูดและการเขียน AAC ถือเป็นเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีการใช้อุปกรณ์ เครื่องมือ หรือกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้บุคคลที่มีความพิการหรือมีข้อจำกัดสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีอิสระ (American Speech–Language–Hearing Association (ASHA), n.d.) สำหรับบุคคลที่มีภาวะสมองเสื่อม การใช้การสื่อสารเสริมและทางเลือกนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมและส่วนร่วม รวมถึงส่งเสริมคุณภาพชีวิตของบุคคลที่มีภาวะสมองเสื่อมโดยใช้อุปกรณ์ เครื่องมือ หรือกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่หลากหลายมาทดแทนเช่นกัน (ASHA, 2019) การสื่อสารเสริมและทางเลือกมีทั้งแบบ Unaided เป็นการใช้อวัยวะของบุคคลในการสื่อความหมายโดยไม่จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีใด ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น การใช้ภาษาท่าทาง ในขณะที่แบบ Aided มีทั้งแบบไม่อยู่ในกลุ่มอิเล็กทรอนิกส์ เช่น การใช้กระดาษทำเป็นหนังสือช่วยจำ หรือกลุ่มอิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง เช่น คอมพิวเตอร์ (Waller, 2019)

การใช้การสื่อสารเสริมและทางเลือกสำหรับบุคคลที่มีภาวะสมองเสื่อมนั้นมีความแตกต่างจากการใช้การสื่อสารเสริมและทางเลือกสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางการสื่อความหมายประเภทอื่น ๆ เนื่องจากบุคคลที่มีภาวะสมองเสื่อมอาจไม่มีความบกพร่องทางด้านเสียงพูด ดังนั้นการใช้การสื่อสารเสริมและการพูดจึงไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการแสดงออกทางภาษาในด้านการสร้างเสียงพูดแต่เป็นการกระตุ้นความจำจุดมุ่งหมายสำหรับผู้บำบัดที่นำการสื่อสารเสริมและทางเลือกมาใช้ในการรักษาภาวะสมองเสื่อมเพื่อพัฒนาความสามารถในการสื่อสารและความจำของผู้ป่วยที่มีภาวะสมองเสื่อมเพื่อให้ผู้ป่วยสามารถเพิ่มหรือรักษาไว้ซึ่งการทำกิจกรรม การมีส่วนร่วมและส่วนร่วม รวมถึงคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยที่มีภาวะสมองเสื่อมได้ (Beukelman et al., 2007)

นักแก้ไขการพูด (Speech-Language Pathologist) ได้นำการสื่อสารเสริมและทางเลือกรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะด้วยวิธีการสื่อความหมายที่ไม่จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีใด ๆ หรือใช้เทคโนโลยีขั้นตํานั้นมีหลากหลายวิธีที่ถูกนำมาใช้ เช่น กระเป๋าสตางค์เตือนความจำ สมุดบันทึก ปฏิทิน กระดานสื่อสาร และสัญลักษณ์ที่มองเห็นได้ที่นำมาเป็นตัวช่วยชี้แนะในการกระตุ้นความจำและภาษาสำหรับบุคคลที่มีภาวะสมองเสื่อม เป็นต้น วิธีเหล่านี้สามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการสื่อความหมายซึ่งทำให้บุคคลที่มีภาวะสมองเสื่อมสามารถมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมได้มากยิ่งขึ้น (Bourgeois, Fried-Oken, & Rowland, 2010)

ความบกพร่องทางการสื่อความหมายส่งผลกระทบต่อความเป็นอิสระในการดำรงชีวิตและคุณภาพของชีวิตของบุคคลนั้น ๆ การสื่อสารเสริมและทางเลือกหรืออุปกรณ์ช่วยสื่อสารจึงเป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับฟื้นฟูการสื่อสารสำหรับบุคคลที่ไม่สามารถสื่อสารโดยใช้คำพูดได้ ซึ่งรวมถึงการใช้ภาษาท่าทาง ภาษามือ สัญลักษณ์ กระดานคำศัพท์ กระดานสื่อสาร และหนังสือสื่อสาร และอุปกรณ์สร้างเสียงพูด (Communication Matters, n.d.) จากการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบของ May และคณะ (2019) พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่เน้นใช้อุปกรณ์ช่วยสื่อสารและอุปกรณ์ช่วยความจำที่ไม่อยู่ในกลุ่มอิเล็กทรอนิกส์สำหรับบุคคลที่เป็นโรคอัลไซเมอร์ งานวิจัยหลายฉบับที่พบว่าสมุดช่วยความจำ (Memory Books: MBs) สามารถกระตุ้นความจำเพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อความหมายสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อม (Bourgeois et al., 2001; Chang & Bourgeois, 2012; Taibo et al., 2014; Aitken, 2015)

สมุดช่วยความจำสำหรับบุคคลที่มีภาวะสมองเสื่อม

สมุดช่วยความจำเป็นหนึ่งในอุปกรณ์ช่วยความจำที่ถูกนำมาใช้เสมือนกับเป็นการสื่อสารเสริมและทางเลือกสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องด้านความจำ หรือเพื่อกระตุ้นการสนทนาระหว่างผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมกับผู้ดูแล (Bourgeois, 1990) สมุดช่วยความจำประกอบด้วยข้อมูลส่วนบุคคล ภาพถ่ายของสมาชิกในครอบครัวหรือสถานที่ที่คุ้นเคย ประโยคที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของคุณ หรือสิ่งของส่วนตัวอื่น ๆ สมุดช่วยความจำมีการชี้แนะข้อมูลเกี่ยวกับหัวข้อสนทนาเพื่อให้ผู้ใช้งานหรือบุคคลที่มีภาวะสมองเสื่อมสามารถสนทนากับครอบครัวและผู้ดูแลได้ ดังนั้นโดยทั่วไปผู้ใช้งานควรมีทักษะการอ่านเพื่อให้สามารถใช้งานสมุดช่วยความจำได้ (Brookshire, 2007)

สมุดช่วยความจำและอุปกรณ์ช่วยความจำแบบใช้สัญลักษณ์หรือภาษาเขียนต่าง ๆ สามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ในการทดแทนทักษะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทักษะทางภาษาศาสตร์ เนื่องจากสมุดช่วยจำจะมีเนื้อหาเชิงความหมาย (semantic content) ในรูปแบบของ คำ วลี หรือประโยค รวมถึงรูปภาพต่าง ๆ ซึ่งการเข้าถึงข้อมูลเชิงความหมายที่อยู่ในความจำระยะยาวนั้นเป็นความบกพร่องหลักของภาวะสมองเสื่อม ส่วนทักษะทางภาษาศาสตร์อื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยเสียง (phonology) ไวยากรณ์ (syntax) และทักษะภาษาสังคม (pragmatic) จะเริ่มมีความบกพร่องในช่วงระยะถัดมาของภาวะสมองเสื่อม นอกจากนี้สมุดช่วยความจำยังประกอบไปด้วยสัญลักษณ์หรือภาษาเขียนต่าง ๆ เมื่อบุคคลที่มีภาวะสมองเสื่อมมีความบกพร่องด้านความเข้าใจภาษาทำให้ไม่สามารถเข้าใจคำสั่งและคำถามผ่านการใช้ภาษาพูด อาจสังเกตได้จากพฤติกรรมขาดความร่วมมือของผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมขณะดูแลซึ่งความบกพร่องนี้อาจมาจากข้อจำกัดด้านความเข้าใจในการฟัง สมุดช่วยความจำยังสามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ในการทดแทนทักษะสังคม เนื่องจากทำให้ผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมสามารถแสดงออกถึงความต้องการและความจำเป็น ทำให้บุคคลนั้น ๆ สามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมในชีวิตประจำวันต่าง ๆ ได้มากยิ่งขึ้น (Bourgeois et al., 2001)

งานวิจัยของ **Bourgeois** และคณะ (2001) ศึกษาผลของการใช้อุปกรณ์ช่วยจำต่อการสนทนาระหว่างผู้ช่วยพยาบาลและผู้อยู่อาศัยที่เนอรัสซิงโฮมที่มีภาวะสมองเสื่อมในระหว่างการสนทนา 5 นาที แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มทดลองเป็นผู้อยู่อาศัยที่มีภาวะสมองเสื่อมจำนวน 33 คน ที่ได้รับสมุดช่วยความจำจำนวน 12 หน้า ประกอบด้วย 3 หัวข้อ ได้แก่ หัวข้อเกี่ยวกับประวัติบุคคล ตารางเวลาประจำวัน และการแก้ไขปัญหา และกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับสมุดช่วยความจำจำนวน 33 คน ผลงานวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองที่ได้รับสมุดช่วยความจำมีคะแนนการสนทนา เมื่อวัดในเชิงปริมาณด้าน เช่น ระยะเวลาของเวลาในการพูดและความถี่ของคำพูดระหว่างการรักษาและระยะควบคุมในขณะที่มีการใช้สมุดช่วยความจำเพิ่มขึ้น เมื่อวัดในเชิงคุณภาพด้านความถี่ของลักษณะวาทกรรม เช่น ผู้ช่วยพยาบาลมีจำนวนการใช้การชี้แนะลดลง มีการใช้สมุดช่วยความจำในเวลาและสถานที่อื่น ๆ เพิ่มขึ้น นอกจากนี้กลุ่มทดลองมีคะแนนจากการประเมินโรคซึมเศร้าดีขึ้น ดังนั้นการใช้สมุดช่วยความจำทำให้ผู้อยู่อาศัยที่มีภาวะสมองเสื่อมมีคุณภาพชีวิตดีขึ้นเนื่องจากได้มีการแบ่งปันข้อมูลและความใกล้ชิดทางสังคมเพิ่มขึ้นระหว่างผู้ช่วยพยาบาลและผู้อยู่อาศัยที่เนอรัสซิงโฮมที่มีภาวะสมองเสื่อม

งานวิจัยของ **Chang** และ **Bourgeois** (2012) ศึกษาผลของการใช้สมุดช่วยจำต่อปริมาณและคุณภาพของการสนทนาในระหว่างการสนทนา 5 นาทีของผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมที่ใช้ภาษาจีนกลางจำนวน 3 คน อายุระหว่าง 82-88 ปีที่ได้รับสมุดช่วยความจำจำนวน 10 หน้า ประกอบด้วย 3 หัวข้อ ได้แก่ หัวข้อเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน ครอบครัว และตนเอง แต่ละหัวข้อประกอบด้วยรูปภาพทั้งหมด 10 ภาพพร้อมคำอธิบายภาพ โดยสมุดช่วยจำนี้ใช้กระดาษสีขาวยที่มีพลาสติกเคลือบใสในแฟ้ม 3 หัวขนาด 11.5×10 นิ้ว ผลงานวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมมีจำนวนข้อความที่เป็นจริงในหัวข้อเพิ่มขึ้น ส่วนคำพูดที่คลุมเครือ การพูดที่ไม่สามารถเข้าใจได้ และการคงการใช้ประโยคซ้ำ ๆ ลดลงทั้งในระหว่างการรักษาและระยะติดตามผล 1-2 สัปดาห์หลังการรักษา

งานวิจัยของ **Taibo** และคณะ (2014) ศึกษาผลของการใช้สมุดช่วยจำต่อการสนทนาในระหว่างของผู้สูงอายุที่เป็นโรคอัลไซเมอร์ในระดับน้อย ปานกลาง และรุนแรงจำนวน 3 คนอายุระหว่าง 86-87 ปีที่ได้รับสมุดช่วยความจำจำนวน 11 หน้า ประกอบด้วยหัวข้อเกี่ยวกับความสำเร็จและบทบาทในชีวิตส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ โดยแต่ละหัวข้อประกอบด้วยรูปภาพพร้อมคำอธิบายภาพที่แสดงถึงแนวคิดหลักของแต่ละหน้า ผลงานวิจัยพบว่า ข้อความเชิงบวกในหัวข้อเกี่ยวกับความสำเร็จและบทบาทในชีวิตส่วนบุคคลมีส่งผลต่อการรักษาอัตลักษณ์ของตนเอง รวมทั้งส่งเสริมทักษะการสื่อความหมาย ไม่ว่าจะเป็นการพูดผิดคำพูดที่คลุมเครือ การพูดที่ไม่เกี่ยวข้องกันและการใช้ประโยคซ้ำ ๆ ลดลงของผู้สูงอายุที่เป็นโรคอัลไซเมอร์ในระหว่างการรักษาทำให้คุณภาพของการสนทนาเพิ่มมากขึ้น

งานวิจัยของ Aitken (2015) ศึกษาผลของการใช้สมุดช่วยความจำดิจิทัลผ่านแอปพลิเคชัน Pictello™ (เวอร์ชัน 1.6 พัฒนาโดย AssistiveWare, 2012) บน Apple iPad (iPad 2 โมเดล MC769X/A) ต่อปริมาณและคุณภาพในระหว่างการสนทนา 5 นาทีของผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมในระดับน้อยถึงปานกลางที่ใช้ภาษาอังกฤษจำนวน 4 คน อายุระหว่าง 61-88 ปีที่ได้รับสมุดช่วยความจำประกอบด้วยหัวข้อเกี่ยวกับกิจวัตรประจำวัน ครอบครัวและตัวเอง ผลงานวิจัยพบว่า ไม่พบความแตกต่างของจำนวนการใช้ข้อความในระหว่างระยะเส้นฐานกับระยะการรักษาของผู้สูงอายุ โดยพบว่าผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมมีจำนวนข้อความที่ใช้โดยรวมกับสมาชิกในครอบครัวเพิ่มมากขึ้นในระหว่างระยะเส้นฐานโดยไม่ได้ใช้สมุดช่วยความจำดิจิทัล จนกระทั่งถึงระยะติดตามผลโดยใช้สมุดช่วยความจำดิจิทัล ถึงแม้ว่าการใช้สมุดช่วยความจำดิจิทัลไม่ได้ส่งผลต่อการเพิ่มของคุณภาพและปริมาณของการสนทนาในผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมในระดับน้อยถึงปานกลางระหว่างการสนทนา การศึกษาต่อไปในอนาคตอาจมุ่งเน้นไปที่ในผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมในระดับปานกลางและรุนแรง รวมถึงผู้สูงอายุที่คุ้นเคยกับการใช้สื่อดิจิทัลในชีวิตประจำวัน

ดังนั้นการใช้สมุดช่วยความจำแบบไม่อยู่ในกลุ่มอิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้กระดาษทำเป็นหนังสือช่วยความจำสามารถส่งเสริมทักษะการสื่อความหมายสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมได้มากกว่ากลุ่มอิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงดิจิทัลผ่านแอปพลิเคชันซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าผู้สูงอายุที่ใช้งานเทคโนโลยีขั้นสูงควรมีความคุ้นเคยกับการใช้สื่อดิจิทัลในชีวิตประจำวันซึ่งอาจทำให้สามารถใช้สมุดช่วยความจำดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งส่งเสริมทักษะการสื่อความหมายได้เช่นกัน

สรุป

ภาวะสมองเสื่อมเป็นโรคเรื้อรังที่มีการสูญเสียความสามารถทางสติปัญญา อาการรวมถึงการเสื่อมของความจำและการสื่อความหมาย ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการดำรงชีวิตหรือการทำกิจวัตรประจำวัน ภาวะสมองเสื่อมจะส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งปัจจุบันนั้นประชากรผู้สูงอายุในมีจำนวนมากขึ้น ทำให้พบความเสี่ยงของภาวะสมองเสื่อมเพิ่มขึ้น บุคคลที่มีภาวะสมองเสื่อมเนื่องจากการสูญเสียความสามารถทางสติปัญญาทำให้เกิดความบกพร่องของการสื่อความหมายไม่ว่าจะเป็นด้านความเข้าใจภาษาและการแสดงออกทางภาษา อาทิ การเข้าใจความหมายของคำ การนึกคิดคำศัพท์ที่จะพูดได้ยากลำบากซึ่งส่งผลต่อความสามารถในการสนทนากับบุคคลอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อโรครมีการลุกลามไป การสื่อสารเสริมและทางเลือกโดยใช้สมุดช่วยความจำเป็นหนึ่งในอุปกรณ์ช่วยความจำที่ถูกนำมาใช้เสมือนกับเป็นการสื่อสารเสริมและทางเลือกเพื่อกระตุ้นการสนทนาระหว่างผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมกับผู้ดูแล เนื่องจากสามารถกระตุ้นความจำและการสื่อความหมาย รวมทั้งส่งเสริมทักษะสังคมให้ผู้สูงอายุนั้นสามารถใช้การสื่อความหมายเพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมในชีวิตประจำวันต่าง ๆ ได้มากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ซ์ชวาล วงศ์สารี. (2560). ผลกระทบหลังการเกิดภาวะสมองเสื่อมกับผู้สูงอายุในประเทศไทย. *วารสาร มหาวิทยาลัยคริสเตียน*. 23 (3), 680-689.
- Aitken, K. A. (2015). *The effects of a digital memory book on the quality and quantity of conversations in adults with mild to moderate dementia*. [Master's thesis, University of Canterbury]. Canterbury. <https://ir.canterbury.ac.nz/server/api/core/bitstreams/6b786438-90c2-4666-a433-08d52e18a1b8/content>
- American Speech–Language–Hearing Association. (2019). Augmentative and Alternative Communication (AAC). *Online*. Available at: <https://www.asha.org/Practice-Portal/Professional-Issues/Augmentative-and-Alternative-Communication/>. [2024, March 7].
- American Speech-Language-Hearing Association (n.d.). Augmentative and Alternative Communication (Practice Portal). *Online*. Available at: www.asha.org/Practice-Portal/Professional-Issues/Augmentative-and-Alternative-Communication/. [2024, March 7].
- Beukelman, D. R., Fager, S., Ball, L., & Dietz, A. (2007). AAC for adults with acquired neurological conditions: a review. *Augmentative and Alternative Communication*. 23 (3), 230-242
- Bourgeois, M. S. (1990). Enhancing conversation skills in patients with Alzheimer's disease using a prosthetic memory aid. *Journal of Applied Behavior Analysis*. 23 (1), 29-42.
- Bourgeois, M., Dijkstra, K., Burgio, L., & Allen-Burge, R. (2001). Memory aids as an augmentative and alternative communication strategy for nursing home residents with dementia. *Augmentative and Alternative Communication*. 17 (3), 196-210.
- Bourgeois, M., Fried-Oken, M., & Rowland, C. (2010). AAC strategies and tools for persons with dementia. *The ASHA Leader*. 15 (3), 8-11.
- Brookshire, R. H. (2007). Dementia. In *Introduction to neurogenic communication disorders* (7th ed., pp. 531-599). St. Louis, Mo: Mosby/Elsevier.
- Chang, W. Z. D., & Bourgeois, M. (2012). Effects of memory aids on the conversations of elderly Chinese persons. *Asia Pacific Journal of Speech, Language and Hearing*. 15 (4), 245-263.
- Chinchai, S., Hanpa, P., Trevittaya, P., Rattakorn, P., Wongpakaran, N., Boonrayong, W., ... & Wanicharoen, N. (2022). Word Recognition Program for Thai Older People with High Risk of Dementia: A Quasi-Experimental One-Group Study. *Dementia and Geriatric Cognitive Disorders*. 51 (5), 441-448.
- Communication Matters. (n.d.). *What is a communication aid?*. *Online*. Available at: <https://www.communicationmatters.org.uk/research/factsheets/what-is-a-communication-aid/>. [2024, March 7].
- Corrada, M. M., Brookmeyer, R., Paganini-Hill, A., Berlau, D., & Kawas, C. H. (2010). Dementia incidence continues to increase with age in the oldest old: the 90+ study. *Annals of neurology*. 67 (1), 114-121.
- Dementia Australia. (2017). *What is dementia?*. *Online*. Available at: https://www.dementia.org.au/sites/default/files/helpsheets/Helpsheet-AboutDementia01-WhatIsDementia_thai.pdf. [2024, March 7].

- Evans, J., Brown, M., Coughlan, T., Lawson, G., & Craven, M. P. (2015). A systematic review of dementia focused assistive technology. In *Human-Computer Interaction: Interaction Technologies: 17th International Conference, HCI International 2015, Los Angeles, CA, USA, August 2-7, 2015, Proceedings, Part II 17* (pp. 406-417). Springer International Publishing.
- Jootun, D., & McGhee, G. (2011). Effective communication with people who have dementia. *Nursing Standard*. 25 (25).
- Mahendra, N., Hickey, E. M., & Bourgeois, M. S. (2018). Cognitive-communicative characteristics: Profiling types of dementia. In E. M. Hickey & M. S. Bourgeois (Eds.), *Dementia: Person-centered assessment and intervention* (2nd ed., pp. 42–80). Routledge/Taylor & Francis Group.
- May, A. A., Dada, S., & Murray, J. (2019). Review of AAC interventions in persons with dementia. *International Journal of Language & Communication Disorders*. 54 (6), 857-874.
- McKhann, G. M., Knopman, D. S., Chertkow, H., Hyman, B. T., Jack Jr, C. R., Kawas, C. H., ... & Phelps, C. H. (2011). The diagnosis of dementia due to Alzheimer's disease: Recommendations from the National Institute on Aging-Alzheimer's Association workgroups on diagnostic guidelines for Alzheimer's disease. *Alzheimer's & dementia*. 7 (3), 263-269.
- Miller, L. (2002). Effective communication with older people. *Nursing Standard (through 2013)*. 17 (9), 45.
- Tantanokit, T., Bosittipichet, T., & Leesri, T. (2021). The study of prevalence and associated factors of dementia in the elderly. *Siriraj Medical Journal*. 73 (4), 224-235.
- Taibo, M. L. G., Amado, P. P., Domínguez, N. C., Iglesias, P. V., & Real, T. G. (2014). Conversations about self-identity in Alzheimer disease: augmentative and alternative communication memory books as an aid. *Revista de logopedia, foniatría y audiología*. 34 (2), 60-67.
- Waller, A. (2019). Telling tales: unlocking the potential of AAC technologies. *International journal of language & communication disorders*. 54 (2), 159-169.
- World Health Organization. (2023). Dementia. *Online*. Available at: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/dementia>. [2024, March 7].